

Міністерство освіти і науки України

Ніжинський
державний університет
імені Миколи Гоголя

Наукові записки

Психолого-педагогічні
науки

№ 5

Ніжин – 2013

УДК 159.9(05)"540.3"+37(05)"540.3"
ББК 88я5+74я5
НЗ4

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Редакційна колегія:

Головний редактор: Коваленко Євгенія Іванівна, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Заступник головного редактора: Ростовський Олександр Якович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичної педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Відповідальний секретар: Новгородська Юлія Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Члени редколегії: Бондаренко Юрій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики української мови і літератури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Бурда Михайло Іванович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний вчений секретар НАПН України, заступник директора Інституту педагогіки НАПН України;

Конончук Антоніна Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, декан факультету психології і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Криловець Микола Григорович, доктор педагогічних наук, професор кафедри географії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Лукашова Ніна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри хімії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Максименко Сергій Дмитрович, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України;

Папуча Микола Васильович, кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і практичної психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Пихтіна Ніна Порфирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Плахотнік Ольга Василівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Пухова Людмила Прокопівна, доктор педагогічних наук, професор, старший науковий співробітник відділу порівняльної професійної педагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; професор кафедри філософії і освіти дорослих ДВНЗ "Університет менеджменту освіти" НАПН України;

Тезікова Світлана Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, декан факультету іноземних мов Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Чепельєва Наталія Василівна, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України;

Щотка Оксана Петрівна, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Постановою ВАК України збірник включено до переліку наукових видань, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з педагогіки (Лист МОНмолодьспорту України від 12.03.2013 р. № 1/ІІ-5231).

Рекомендовано до друку Вченою радою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.
Протокол № 2 від 26.09.2013 р.

Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – № 5. – 288 с.

Адреса видавництва: вул. Воздвиженська, 3/4, м. Ніжин, Чернігівська обл.,
Україна, 16600.
Тел.: (04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@mail.ru, www.ndu.edu.ua

Верстка та макетування – В. М. Косяк
Літературний редактор – О. М. Лісовець
Коректор – А. М. Конівненко
Літературний редактор англійських текстів – Н. В. Коваленко

Підписано до друку 25.06.2014 р. Гарнітура Computer Modern Замовлення №	Формат 60x84/8 Обл.-вид. арк. 25,67 Ум. друк. арк. 32,43	Папір офсетний Тираж 100 пр.
---	--	---------------------------------

Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.

НДУ імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4

© Є. І. Коваленко, головний редактор, 2013
© НДУ ім. М. Гоголя, 2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Науковий журнал ○ Рік відновлення видання – 1996

Психолого-педагогічні науки, № 5, 2013 рік

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

<i>Бейгер Г.</i> Образ учителя двадцать первого века в восприятии студентов	7
<i>Браун В. О., Коваль Ю. В.</i> Концептуальні засади створення автоматизованих систем інтенсивної підготовки військових фахівців	18
<i>Ващенко І. В.</i> Інновації моніторингу якості вищої освіти	26
<i>Кириченко В. І., Єжова О. О.</i> Особливості формування превентивного виховного середовища у загальноосвітньому навчальному закладі	32
<i>Кириченко Л. Г.</i> Теоретико-методологічні підходи до проблеми формування естетичних якостей особистості у майбутніх фахівців соціокультурної сфери	37
<i>Мороз Л. М.</i> Самоактуалізація в контексті креативності майбутнього педагога	43
<i>Потапчук Т. В.</i> Функції і зміст педагогічно регульованої діяльності студентів в системі формування національно-культурної ідентичності	49
<i>Приліпко О. Ф.</i> Ретроспективний аналіз становлення поняття професійна компетентність	54
<i>Самаріна С. І.</i> До проблеми дисципліни учнів в сучасній школі: пошук шляхів оптимізації виховання школярів	63
<i>Сватенков О. В.</i> Дослідження впливу засобів масової комунікації на формування проміжних форм адиктивної поведінки жіночої студентської молоді	68
<i>Солова В. М.</i> Педагогіка толерантності вихователя дитячого оздоровчого закладу	72
<i>Соломатова В. В., Чирчик С. В.</i> Оптимізаційна модель оцінки рівня сформованості професійної компетентності дизайнера	78
<i>Таравська Я. В.</i> Проблеми моніторингу освітнього процесу: історичний аналіз	81
<i>Уліч В. Л.</i> Гуманістичні аспекти військової освіти як основа моделювання процесу підготовки військових фахівців у вищих навчальних закладах	90
<i>Плахотнік О. В., Ханина Н. Н.</i> Акмеология как условие повышения качества образования в высшей школе	95
<i>Якименко Л. Ю.</i> Теоретичні основи формування в старшому дошкільному віці відповідальності як базової якості особистості	100

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

<i>Білан М. Б.</i> Деякі аспекти формування навичок аудіювання у курсантів (студентів) вищих військових навчальних закладів	105
<i>Благініна С. В.</i> Підвищення ефективності підготовки студентів до професійної діяльності засобами позааудиторної роботи	109
<i>Бондарчук А. Я.</i> Педагогічні умови виховання у студентів музично-педагогічних факультетів культури міжособистісних взаємин	112
<i>Бутурлима Т. І.</i> Формування ґендерної культури старшокласників у процесі вивчення української літератури	117
<i>Ващило О. В.</i> Особливості формування комунікативної компетентності в говорінні студентів магістратури технічних спеціальностей	123
<i>Грановська Т.</i> Роль вихователя у формуванні екологічної свідомості дітей дошкільного віку	129
<i>Демянюк О. С., Абрамян О. В.</i> Використання мультимедійного програмного забезпечення для індивідуалізації самостійної роботи студентів військових вузів	134

Долматова М. П. Виховання студентів-філологів засобами мистецтва слова на заняттях з іноземної мови	140
Коваленко В. О. Шляхи удосконалення викладання країнознавства на факультеті іноземних мов	144
Кондратюк А. Л. Реалізація системи й педагогічних умов формування інтеркультурних комунікативних умінь	149
Король В. С. Психологічні особливості вдосконалення підсумкового та поточного контролю знань студентів	155
Кушнір Г. Л. Роль дидактичних принципів навчання у процесі засвоєння краєзнавчих знань студентами	160
Луговська Е. М. Трансформація й інтеграція фахових знань та вмінь як умова формування фахової компетентності майбутніх техніків-механіків агропромислового виробництва	167
Останіна Н. С., Криловець М. Г. Особливості соціально-педагогічної роботи з учнівською молоддю у сфері дозвілля	174
Пелипенко М. М. Педагогічні ідеї А. С. Макаренка в контексті формування навичок колективної взаємодії фахівців оперативно-рятувальної служби	178
Пісоцька Л. М. Зміст трудового виховання дітей старшого дошкільного віку	185
Примачок Л. Л. Методика формування у студентів медичного коледжу духовної цінності розради	191
Тимчик М. В., Єрьоменко Е. А. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі занять хортингом	197
Хаданович А. В., Свириденко В. Г., Пырх О. В. Особенности проектной деятельности студентов-биологов	203
Якимчук С. Н. Особливості формування тембрової драматургії хорових творів	208

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

Аніщук А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти	213
Філоненко О. С. Підготовка майбутніх учителів до виховної роботи з дітьми в закладах оздоровлення та відпочинку в літній період у світлі сучасних законодавчих документів	219
Чувакова Т. Г., Абрамович А. М. Формування іншомовних лексичних навичок дітей дошкільного віку як компонент професійної компетенції вчителя іноземної мови	223
Щербак П. И., Благинин В. М. Формирование потребности у студентов в занятиях физическими упражнениями во внеаудиторное время	227

ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Возняк А. Б., Кузьмяк Н. М. Реалізація ідей розвитку дитини Марії Монтессорі в ДНЗ № 13 "Казка" м. Самбора	231
Дічек Н. П. Особливості дослідження питань педагогічної психології в перші роки діяльності українського Інституту психології	236
Донченко В. М. Пріоритетні завдання управління міжнародною діяльністю в університетах США в умовах глобалізації	245
Мачача Ю. М. Навчально-методична література з математики для чоловічих і жіночих навчальних закладів в Україні (1850–1917 рр.)	251
Петухова І. О. Проблема періодизації тестування в освіті України (кінець XIX – перша третина XX ст.)	256
Сутрин В. Д., Дорогий Н. М. Проблемы брачно-семейных отношений и полового воспитания в первые годы советской власти	261
Удовиченко Н. Роль референдаріату у формуванні практичної готовності майбутніх вчителів до педагогічної діяльності у Німеччині	267
Шевченко С. М. Стан розвитку російських шкіл в УРСР (кінець 30-х – 40-ві рр. XX ст.)	272
Самойленко О. В. Особливості розвитку жіночої гімназійної освіти в Ніжині в другій половині XIX – на початку XX ст.	280

CONTENTS

METHODOLOGY AND THEORY OF PEDAGOGICS

Bejger H. An image of a teacher of the 21st century in student perception	7
Braun V. O., Koval' Y. V. Conceptual foundations for developing automated systems of intensive training of military specialists.....	18
Vaschenko I. V. Innovations in quality monitoring in higher education.....	26
Kyrychenko V. I., Yezhova O. O. Peculiarities of formation of preventive educational environment in a general education establishment.....	32
Kyrychenko L. G. Theoretical and methodological approaches to the problem of forming aesthetic personality traits of prospective specialists in socio-cultural sphere	37
Moroz L. M. Self-Actualisation and Creativity Development of the Future Teachers	43
Potapchuk T. V. Functions and pedagogical content of the regulated activities of students in the system of national and cultural identity.....	49
Prylipko A. F. Formation of the concept of professional competence: a retrospective analysis.....	54
Samarina S. I. On the problem of student discipline in the modern school: searching for ways of optimization of upbringing	63
Svatenkov O. V. A study into the influence of mass media on the onset of intermediate forms of addictive behavior in female students.....	68
Solova V. M. Pedagogy of tolerance for educators at children's health improving establishments.....	72
Solomatova V. V., Chyrchuk S. V. An optimization model for evaluating the level of professional competence of a designer.....	78
Taravs'ka Y. V. Problems of monitoring educational process: a historical analysis.....	81
Ulich V. L. Humanistic aspects of military education as a basis for modeling the process of preparing military specialists at higher educational establishments	90
Plakhotnik J. V., Khanina N. N. Acmeology as a condition for raising the quality of higher education.....	95
Yakymenko L. Y. Theoretical foundations for forming responsibility in senior preschool age as a basic personality trait.....	100

METHODS OF TEACHING AND UPBRINGING

Bilan M. B. Some aspects of building listening comprehension skills in students at higher military educational institutions.....	105
Blaginina S. V. Raising the effectiveness of preparing students for professional work by means of extracurricular activities.....	109
Bondarchuk A. Y. Pedagogical conditions for forming the culture of interpersonal relations in students of Music Education Departments.....	112
Buturlym T. I. Formation of gender culture in high school students in the process of learning Ukrainian literature.....	117
Vaschylo O. V. Peculiarities of formation of communicative competence in speaking of MA students majoring in technical sciences.....	123
Hranovs'ka T. The educator's role in the formation of environmental awareness of preschool-age children	129
Demyanyuk O. S., Abramian O. V. The use of multimedia software in ensuring individualization of independent work of students at higher military educational institutions	134
Dolmatova M. P. Education of students-philologists by means of art of a word at foreign language lessons	140
Kovalenko V. O. Ways of improving teaching country studies at the Faculty of Foreign Languages	144
Kondratyuk A. L. Realization of the system and pedagogical conditions for the formation of intercultural communication skills	149
Korol' V. S. Psychological peculiarities of improving the final and running control of student knowledge	155
Kushnir G. L. The role of didactic principles of teaching in the process of learning regional studies material	160
Luhovs'ka E. M. Transformation and integration of professional knowledge and skills as a condition for the formation of professional competence in prospective mechanical engineers of agro-industrial production	167

Ostanina N. S., Krylovets M. G. Peculiarities of socio-pedagogical work with student youth in leisure activities.....	174
Pelypenko M. M. Pedagogical ideas of A.S. Makarenko in the context of building group interaction skills in specialists of operational and rescue units	178
Pisots'ka L. M. The content of labor education for senior preschool-age children.....	185
Prymachok L. L. A method of forming the spiritual value of consolation in students of a medical college.....	191
Tymchyk M. V., Yeremenko E. A. Patriotic education for the late teenage years in the process of Horting training	197
Khadanovych A. V., Svyrydenko V. G., Pyrh O. V. Peculiarities of Biology students' project work.....	203
Yakymchuk S. N. Peculiarities of forming the timbre dramaturgy of choral music	208

PROFESSIONAL PEDAGOGY

Anischuk A. M. Training of prospective educators for work with children in conditions of inclusive education.....	213
Filonenko O. S. Preparation of future teachers for educational work with children at health improving establishments and recreational facilities during the summer period in terms of current legislative documents.....	219
Chuvakova T. G., Abramovych A. M. The formation of foreign language lexical skills in preschool-age children as a component of foreign language teachers' professional competence.....	223
Shcherbak P. I., Blaginin V. M. Formation of the students' need for physical exercises in extracurricular activities.....	227

HOME AND FOREIGN EXPERIENCE

Vozniak A. B., Kuz'miak N. M. Implementation of Maria Montessori's ideas of child development in "Kazka", Preschool Educational Institution № 13, Sambora.....	231
Dichek N. P. Peculiarities of research in pedagogical psychology during the early years of the Ukrainian Institute of Psychology	236
Donchenko V. M. Primary tasks of international relations administration at US universities in the context of globalization	245
Machacha Y. M. Educational literature in mathematics for male and female educational institutions in Ukraine (1850-1917).....	251
Pietukhova I. O. The problem of periodization of testing in the education of Ukraine (the end of the 19th – the first third part of the 20th century)	256
Sutrin V. D., Doropiy N. M. Problems of marriage and family relations and sex education in the early years of Soviet rule.....	261
Udovychenko N. K. The role of referendary in the formation of practical readiness for teaching in Germany	261
Shevchenko S. N. The development of Russian-language schools in the Ukrainian Soviet Socialist Republic (from the late 1930s through the 1940s).....	272
Samoilenko O. V. Features of development of women educational gymnasium in Nizhyn in the second half xix – early twentieth century.....	280

УДК 37.091

ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ В ОСВІТІ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПЕРША ТРЕТИНА ХХ СТ.)

Петухова І. О.

У статті обґрунтовується періодизація тестування в освіті України (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.), розроблена з урахуванням соціокультурних, соціально-економічних та суспільно-політичних чинників і педагогічних детермінант. Представлена періодизація може бути корисною для оновлення змісту навчальних курсів з історії педагогіки та історії психології, подальших наукових розвідок, присвячених проблематиці тестування у вітчизняній науці та шкільній практиці.
Ключові слова: періодизація, тестування, освіта.

В статье обосновывается периодизация тестирования в образовании Украины (конец ХІХ – первая треть ХХ вв.), разработанная с учетом социокультурных, социально-экономических и общественно-политических факторов, а также педагогических детерминант. Представленная периодизация может быть полезной для обновления содержания учебных курсов по истории педагогики и истории психологии, дальнейших научных исследований, посвященных проблематике тестирования в отечественной науке и учебной практике.
Ключевые слова: периодизация, тестирование, образование.

The article is a substantiation of periodization of testing in the education of Ukraine (the end of the 19th – the first third part of the 20th century), worked out taking into account socio-cultural, socio-economic and socio-political factors and pedagogical determinants. The given periodization can be useful for updating the content of educational courses in history of pedagogy and history of psychology and further scientific investigations devoted to the problems of testing in the Ukrainian science and school practice.
Key words: periodization, testing, education.

Постановка проблеми. Тестування в "Енциклопедії освіти" (Київ, 2008) визначається як сукупність завдань з певної галузі знань або навчального предмета, яка дозволяє кількісно оцінити знання, вміння, навчальні досягнення, компетентність учнів і студентів [4, с. 862].

Ми поділяємо таке тлумачення тестування і накладаємо це розуміння на історію розвитку освіти, щоб прослідкувати впровадження тестування у вітчизняну освітню науку та шкільну практику з моменту захоплення ним як зарубіжною новацією до повної заборони на подальші десятиліття. Відповідно, виникає проблема періодизації, яка, на думку О. Сухомлинської, є однією з головних наукових проблем у гуманітарній сфері [11].

Аналізуючи наявні періодизації розвитку освіти в Україні, можемо зазначити, що в більшості з них виділені етапи, пов'язані з розвитком історичної науки або із соціально-економічними реформами у суспільстві. У разі побудови періодизації становлення тестування в освіті України поєднання й урахування дії всіх означених факторів вважаємо визначальним.

Вивчення й аналіз періодизацій в історії педагогіки досліджують сучасні історики педагогіки Л. Березівська [1], Н. Гупан [2], Д. Дзвінчук [3], О. Пометун [9], О. Петренко [8], О. Сухомлинська [11] та ін.

Однак проблема періодизації вітчизняного психолого-педагогічного тестування в освіті України у вітчизняній історико-педагогічній науці окремо не досліджувалася. Варто лише зауважити, що вона пов'язана з періодизацією історії країни, відбиває певним чином її основні етапи, хоча повністю з нею не співпадає. Тому саме даний аспект став предметом нашого дослідження.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу літератури з урахуванням соціокультурних, соціально-економічних та суспільно-політичних чинників обґрунтувати періодизацію становлення тестування в освіті України кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. За висхідний рубіж хронологічних меж визначено кінець ХІХ ст., коли

в Україні вперше почали з'являтися розвідки зарубіжних дослідників (А. Біне, Г. Еббінгауза, К. Кена, Д. Кеттела, Е. Меймана, Е. Торндайка, С. Хола та ін.), присвячені впровадженню тестування в контексті педологічних та рефлексологічних ідей про комплексне дослідження дитини, які вже набули значної популярності у західних країнах і почали впроваджуватися у психолого-педагогічну практику вітчизняними педагогами, психологами (А. Володимирським, М. Ланге, М. Павловою, І. Сікорським, Я. Чепігою та ін.).

Верхня межа – середина 30-х рр. XX ст. – позначилася поступовим згортанням використання тестів в освітніх закладах унаслідок остаточного утвердження партійно-ідеологічної спрямованості освіти. Завершальним етапом, як у розвитку тестології, так і у використанні тестів у освітніх закладах України, стало прийняття Постанови ЦК ВКП(б) від 4 липня 1936 р. "Про педологічні перекирчування в системі Наркомосів".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для розробки даної періодизації визначеного періоду розглянемо *періодизацію національної педагогічної думки* академіка О. Сухомлинської, поданої на основі культурно-антропологічного та цивілізаційного підходів. Так, періодизація національної педагогічної думки в Україні з IX ст. до сучасності включає шість періодів. I (IX–XVI) – педагогічна думка Княжої доби; II (1569–XVII) – педагогічна думка Відродження; III (друга половина XVII–XVIII) – педагогічна думка Козацької доби; IV (XIX–1905) – становлення модерної педагогічної думки; V (1905–1920) – педагогічна думка в період визвольних змагань українського народу; VI (1920–1991) – педагогічна думка за радянських часів – розбито на етапи:

- 1) (1920–1933) – етап експериментування й новаторства;
- 2) (1933–1958) – українська педагогіка у складі радянської культури;
- 3) (1958–1985) – українська педагогічна думка у змаганнях за демократичний розвиток;

4) (1985–1991) – становлення сучасного етапу розвитку української думки в межах радянського дискурсу;

- 5) (1991) – розвиток педагогічної думки в Українській державі [11, с. 65–66].

Українська вчена Л. Березівська розробила *періодизацію реформування шкільної освіти в Україні за радянської доби*, виходячи із суспільно-політичних, соціально-економічних та педагогічних детермінант, збагативши сучасну історію педагогіки наступними періодами: I (1919–1930) – радянська реформа школи в УСРР; II (1930–1991) – реформування радянської загальноосвітньої школи в умовах авторитарного суспільства [1, с. 46].

Для нашого дослідження доцільною також є *періодизація розвитку системи державного управління освітньою сферою України* Д. Дзвінчука, в основу якої покладено соціально-економічні умови, а також рівень розвитку теорії і практики державного управління: I (1917–1919) – період становлення українського демократичного управління освітою; II (1920–1930) – період пошуків нової оптимальної моделі радянської системи управління освітою; III (1931–1959) – період утвердження командно-адміністративної системи управління освітою [3, с. 35].

Основний матеріал і результати дослідження. Вивчення наведених періодизацій дає можливість використати підходи авторів для створення періодизації досліджуваного нами процесу у виділених хронологічних межах.

Ретроспективний і системно-концептуальний аналізи психолого-педагогічного тестування в Україні дозволили запропонувати умовну періодизацію, що включає три основні періоди та етапи і на основі запропонованих критеріїв визначити характерні особливості вітчизняного тестування.

I період (кінець XIX – 1925 р.) – становлення вітчизняного тестування як психолого-педагогічної проблеми крізь призму рефлексії зарубіжного та російського досвіду. Даний період доцільно об'єднати у такі етапи:

- 1) (кінець XIX – 1916 р.) – праці імперської доби, у яких знайшли своє відображення перші експериментальні роботи з вивчення рівнів психічних процесів у межах педології, рефлексології, психотехніки та основних напрямів психології (біхевіоризм, структуралізм, функціоналізм);

- 2) (1917–1919) – наукові розвідки часів визвольних змагань українського народу, у яких простежується усвідомлення ролі психолого-педагогічного тестування для шкільної практики, його спрямування на вивчення особистості школяра через

дослідження рівня розвитку його психічних процесів, інтелектуальної, емоційної та мотиваційної сфер;

3) (1920–1925) – дослідження "ранньорадянської" доби, у яких знайшли відображення перші спроби розробки вітчизняних тестів для масової української школи. Педагогічний тест розглядався як "метод обліку шкільного праці через кількісну оцінку сторін і якостей дитини" [6, с. 82]. Перші розробки тестів були опубліковані у 1924/25 навчальному році Центральною комісією наукової організації праці (НОП) при методичному комітеті Головпрофосвіти УРСР. Фахівцями зазначеної установи були розроблені педагогічні тести з політграмоти, арифметики, читання, граматики. Варто зазначити, що в ході дослідження нами не були виявлені нормативні документи, які регламентували використання тестів у школах України, отже, можна припустити відсутність системності в організації та впровадженні тестування, яке не заборонялося, проте й не підтримувалося урядом країни. Тести впроваджувалися в освітню практику прогресивними педагогами як новація, спрямована на удосконалення системи обліку результатів навчальних досягнень.

II період (1926–1929) – розвиток вітчизняного тестування в умовах педагогічного експериментування відзначається великою кількістю тестологічних розвідок творчо-пошукового, апробаційного, аналітичного спрямування і об'єднаний нами у два етапи:

1) (1926–1927) – масове тестування дітей у школах України з метою визначення навчальних досягнень із основних дисциплін, діагностики організованості дитячого колективу та визначення соціального статусу кожного його учасника пов'язане із переорієнтацією освітнього вектору з дослідження окремої особистості на дитячий колектив як інструмент виховного впливу. Тестування визначається як "спосіб дослідження особистості і колективу через розв'язання коротких завдань, виконання або невиконання яких свідчить про наявність у випробовуваних очікуваних реакцій відповідно до поставлених практичних цілей" [5, с. 75]. Тест розглядається як інструмент об'єктивного вимірювання результатів навчання і здібностей школярів [12].

У вітчизняну практику було введено статистичну обробку результатів. Набуло актуальності висвітлення тестологічних питань у періодичних виданнях через ведення окремих рубрик, присвячених публічному обговоренню питань експериментального спрямування;

2) (1928–1929) – аналіз та розробка методологічного інструментарію тестування. На даному етапі, окрім шкіл, тести як допоміжний метод дослідження особистості та колективу використовувалися в установах соціального виховання (педологічних станціях, лікувально-педологічних кабінетах). Було визначено основні властивості (репрезентативність, надійність, валідність), функції (діагностична, дидактична, прогностична) та форми (вибіркова, зіставна, з пропусками, пряме питання, оцінки правильності твердження, альтернативні, взаємовідносин) тестових завдань.

Основними особливостями педагогічних тестів були надійність і валідність. Під надійністю (reliability) розглядався коефіцієнт кореляції між показником тесту і результатом проведення його еквівалентної форми через 2–3 дні. Еквівалентною вважалася точна порівняльна форма тесту. Коефіцієнт надійності демонстрував, наскільки точно тест вимірював певне явище. Валідність (valid) визначала відповідність результатів тесту певному об'єктивному критерію і відображала те, чи дійсно тест вимірював явище, на яке був спрямований [7].

Зміст дидактичної функції полягав у тому, що тест прищеплював учням такі організаційні навички, як виконання інструкції, спрямованість на високий результат. Діагностична функція дозволяла визначити і виміряти індивідуальні показники засвоєння навчального матеріалу кожним учнем класу. Прогностична обумовлювала той факт, що рівень засвоєння навчального матеріалу був вищим після його опрацювання на основі тренажерних тестів [13].

III період (1930–1936) – згортання тестування – пов'язаний із витісненням національно-освітніх тенденцій і становленням партійно-класової ідеології в освітньому середовищі. На нашу думку, даний період доцільно об'єднати у три етапи.

1) (1930–1932) – поступове зменшення розвідок творчо-пошукового спрямування та зосередження на методологічних аспектах тестування. На даному етапі у практику вітчизняного тестування було введено наступні тестологічні новації: визна-

чено репрезентативність тестових методик, вибудовано алгоритм складання групових тестів, створені трафарети (ключі) для автоматизованого підрахунку відповідей, визначено основні вимоги до зовнішнього вигляду тестів, підрахунку отриманих результатів, прописано процедуру проведення тестування, проаналізовано основні недоліки тестів, до яких було віднесено формалізм і поверховість у роботі учнів, розходження у змісті тестових завдань та освітньої програми, недосконалу форму шкільних тестів із короткими відповідями "правильно / неправильно", що спрощувало та уніфікувало процес обліку знань.

На початку 30-х рр. XX ст. педагогічні тести, крім діагностики навчальних досягнень, використовувалися для комплексного аналізу педагогічного процесу. Як метод обліку тест був спрямований на вимірювання динаміки шкільної успішності і дозволяв визначити рівень досягнень учнів класу з певної дисципліни, розділу, теми. Як метод дослідження педагогічного процесу тест використовувався з метою визначення ефективності педагогічного впливу на поведінку учня і якість підготовки вчителя до навчальної діяльності. Увагу дослідників даного хронологічного етапу було сконцентровано на вивченні методології конструювання групових тестів [10]. Понятійний апарат системи тестування збагатився термінами: "мода", "медіана", "коефіцієнт успішності", "коефіцієнт досягнень". У галузі практичного тестування було створено тести на визначення професійного спрямування учнів, зокрема визначення технічного світогляду, моторного розвитку;

2) (1933–1935) – різке зниження розвідок у галузі тестування, які характеризувалися виключно теоретичним спрямуванням, розглядаючи методологію конструювання групових тестів, аналізуючи значення показника "диференційована сила" тестових завдань;

3) (1936 р.) – припинення психолого-педагогічного тестування внаслідок виходу постанови ЦК ВКП(б) "Про педологічні перекручення в системі Наркомосу" від 4 липня 1936 р., у якій йшлося про заборону психологічних тестів обдарованості як таких, що були некритично перенесені у радянську школу з буржуазної педагогіки. Як наслідок, педагоги досліджуваного періоду припинили використовувати у шкільній практиці й педагогічні тести, хоча у вищезазначеній постанові про них не згадувалося.

Застій у системі вітчизняного тестування тривав до кінця 60-х рр. XX ст., після чого в пресі почали поступово з'являтися аналітичні публікації, присвячені проблематиці тестування.

Висновки. Таким чином, на основі ретроспективного аналізу літератури нами були виділені і проаналізовані основні періоди та етапи розвитку тестування у психолого-педагогічній науці та шкільній практиці України кінця XIX – першої третини XX ст. Подальшого дослідження потребує проблема відродження тестування в Україні з моменту повної заборони тестів до сучасного періоду, коли тестування отримало офіційну підтримку держави.

Підкреслимо, що в розробленій періодизації психолого-педагогічного тестування у визначених хронологічних межах ураховано суспільно-політичні чинники, які знайшли своє відображення у друкованих виданнях досліджуваного періоду.

У ході визначення хронологічних меж з'ясовано, що вони є досить наближеними, оскільки точно встановити початок та завершення тих чи інших тестологічних процесів складно через їх стихійність, залежність від вектора шкільної освіти, відсутність державної підтримки.

Література

1. Березівська Л. Періодизація реформування шкільної освіти в Україні за радянської доби (1919–1991) / Л. Березівська // Історико-педагогічний альманах. – 2011. – № 1. – С. 44–48.
2. Гупан Н. Українська історіографія педагогіки / Н. М. Гупан. – К. : А. П. Н., 2002. – 224 с.
3. Дзвінчук Д. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство / Д. І. Дзвінчук. – К. : ЗАТ "НІЧЛАВА", 2003. – 240 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Залужний О. Метод тестів у нашій школі / О. Залужний // Шлях освіти. – 1926. – № 1. – С. 63–85.

6. Заріцький М. Облік шкільної праці / М. Заріцький // Шлях освіти. – 1925. – № 9. – С. 82–92.
7. Мандрика А. Новий практичний засіб встановлювати надійність тесту / А. Мандрика // Український вісник експериментальної педагогіки та рефлексології. – 1928. – № 4. – С. 137–142.
8. Петренко О. Проблема періодизації розвитку гендерних підходів до вітчизняної освіти й виховання у радянський період / О. Петренко // Історико-педагогічний альманах. – 2011. – № 1. – С. 16–20.
9. Пометун Е. Школьное историческое образование в Украине: пути развития и проблемы / Е. И. Пометун. – Луганск : Изд. Восточноукраинского гос. ун-та, 1995. – 200 с.
10. Семенова-Болтунова А. П. Принципы составления тестов школьной успешности для нулевых классов / А. П. Семенова-Болтунова // Педологические исследования / под ред. М. Басова, А. Болтунова, В. Мочано, В. Мясищева. – М. : Работник просвещения, 1930. – С. 75–95.
11. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальної проблеми / О. В. Сухомлинська. – К. : А. П. Н., 2003. – 68 с.
12. Чепіга Я. Раціоналізація обліку / Я. Чепіга // Народний учитель. – 1926. – № 50. – С. 3.
13. Шатунов М. Вплив деяких тестів на засмічування знань учнів / М. Шатунов // Шлях освіти. – 1928. – № 10. – С. 131–142.